

נוביני קרקובסקיה **Nowiny Krakowskie**

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
 Związek Krakowian w Izraelu
 Association of Cracowians in Israel

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס : לילי הבר

ת.ד. 17209 תל אביב 6117102

cracowassociation@gmail.com

טלפון : 054-4436366, פקס : 09-9579540

<http://cracowassociation.blogspot.co.il/>

www.facebook.com/groups/cracowassociation

גליון 104, אוקטובר 2015, חשוון תשע"ו

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

פרופ' א.ב. סקוטניצקי, נכד של חסידת אומות עולם

של יהודי קרקוב ולדיאלוג בין פולנים ליהודים. תערוכות, ספרים, הרצאות, אירועי תרבות, במרכז סטרדום לדיאלוג שבראשותו (רח' סטרדום 11) ובאתרים אחרים בקרקוב, הם רק חלק מהפעילות העניפה של פרופ' סקוטניצקי.

עד היום הוא פרסם יותר מ-10 ספרים, המספרים את סיפורם של כמה ממשפחותיהם של יהודי קרקוב, וזאת בנוסף לעשרות ספרים ומאמרים בתחומי הרפואה, ספרים על אוסקר שינדלר, חסיד אומות עולם, שהציל מאות מיהודי קרקוב, על יאן קרקסקי, "השליח" שניסה להביא לעולם את המידע על רצח היהודים בפולין, ועוד. בין הספרים על משפחות קרקובאיות שכתב, אסף חומרים ותמונות, ערך והדפיס נמנה : סיפור חייו של יוליוש פלדהורן והגימנסיה העברית, תולדות משפחת בוסק, משפחתה של רגינה אלכסנדרוביץ, משפחות אלרהנד, לאוטרבך ומנסברג, על חייו של טולו שניר, מרצל גולדמן, ריצ'רד אורז, סטלה מולר-מדי, איגנץ מיטליס ואלכסנדר ביילוווס-וויס.

פרופ' סקוטניצקי ארגן גם מספר רב של תערוכות וארועים על חיי הקהילה היהודית בעיר ובין היתר : תמונות מחיי היהודים בגטו, רפואה בגטו, על פעילותו של פרופ' יוליאן אלכסנדרוביץ, משפחות יהודיות בין שתי המלחמות, אוסקר שינדלר ו"יהודיו" ועוד ועוד.

הפתגם "התפוח לא נופל רחוק מהעץ" מתקיים בפרופ' אלכסנדר סקוטניצקי, נכדה של חסידת אומות עולם, אנה סוקולובסקה, אשר הצילה, בעת מלחמת העולם השנייה, יהודים שנכלאו בגטו נובה סונץ. פרופ' סקוטניצקי לא זכה להכיר את סבתו, שנרצחה ברוונסבריק שבגרמניה בפברואר 1945, וקבר אין לה, אך על שמה ניטע עץ ביער חסידי אומות העולם ב"יד ושם" וכאן היא מונצחת.

פרופ' סקוטניצקי, המטולוג בכיר ומנהל הקתדרה להמטולוגיה בבית הספר לרפואה באוניברסיטה היגלונית בקרקוב, מקדיש את מרצו וזמנו, מלבד לעבודתו, גם לשימור המורשת היהודית והתרבות

פרופ' סקוטניצקי ליד השלט לזכרו של נתן גרוס על בית המשפחה ברחוב סרגו 12, קרקוב

פתיתים,

בחודש נובמבר הקרוב יתקיים מפגש של ה"לדים" שלמדו בבית הילדים של המזרחי, מוסד שפעל בשנים הראשונות שלאחר מלחמת העולם השנייה, ושכן ברחוב מיודובה 26, ליד ה"טמפל".

"התלמידים" של בית הילדים המעוניינים להשתתף במפגש מתבקשים להתקשר אל חנה נלסון, טלפון 03-6442801 מייל hannahnelson@gmail.com

הספר Niemieci Obóz w Płaszowie 1945-1942 מאת Ryszard Kotarba (בפולנית בלבד) כולל תאור מפורט של קורות המחנה ואסיריו החל מהקמת יולג 1 באביב 1942 ועד לחיסולו הסופי של מחנה הריכוז ב-18 בינואר 1945, עם כניסת הצבא האדום למקום.

בספר יש תאור כרונולוגי של האירועים במחנה אך אין פרוט של שמות האסירים במקום. הספר מלווה בלמעלה מ-100 תמונות של המחנה וסביבתו, כולל אנשי אס.אס ומבנים.

פנסיה מפולין

הפולני הרשמי וביחידות של בעלות הברית, באופן רשמי או במחתרת) או :

♦ מי שנרדף בשל דת, לאום, גזע או השקפה, ואשר גורש ונכלא במחנה, בגטו, בבית סוהר, במחנה לעובדי כפיה בגרמניה, לרבות נרדף שברח לשטחי ברית המועצות ושם נכלא במחנות לעובדי כפיה. לקבלת הקיצבה יש להגיש טופס בקשה למשרד לוטרנים וקורבנות רדיפות בפולין (UDSKIOR), אותו ניתן לקבל באמצעות המוקד של המשרד לאזרחים ותיקים 8840*.

החל מחודש אפריל 2015, עשוי מי שהיה ותיק מלחמה או נרדף בתקופת הכיבוש הגרמני ואחריו, להיות זכאי לקיצבה חודשית מממשלת פולין, בסך של 95 יורו לחודש.

עד כה שולמה הקיצבה רק לזכאי שהיה בעל חשבון בנק בפולין, ומעתה יתבצע התשלום גם לחשבון בנק בישראל.

הקיצבה תשולם למי שהיה אזרח פולין בין השנים 1939-1956 והיה :

♦ ותיק מלחמה (וטרן) שהשתתף במאמץ המלחמתי לעצמאותה של פולין (בצבא

אבלים ומשתתפים

בצער

חברנו יהודה מימון

והמשפחה

על פטירת הרעיה

אביבה מימון

ז"ל

להם אנו חבים את חיינו

הקהילה היהודית בקרקוב אינה שוכחת את האנשים שהצילו יהודים בזמן המלחמה, ושלם חייבים הניצולים את חייהם. אחד הניצולים של קרקוב, תדאוש יעקובוביץ.

בזמן המלחמה היו תדאוש יעקובוביץ בן השלוש, ואמו מריה יעקובוביץ, בגטו קרקוב; אביו, מאיר, שהיה קצין בצבא הפולני וערק, מצא מקלט אצל קתז'ינה שיבק (Katarzyna Siwek). כשחוסל הגטו של קרקוב, והגרמנים אספו את כל יהודי הגטו בכיכר זגודי (היום: כיכר גיבורי הגטו), ומשם, כשהיהודים מוקפים בשרשרת של אנשי אס.אס. מלווים בכלבים, הובילו אותם למחנה פלשוב.

באותו זמן עזב אביו של תדאוש את המסתור המוגן שבו שהה, כדי להצטרף לרעייתו ובנו. הוא אימץ שם בדוי, וכך הגיע לעבודה באחד מתת-המחנות של פלשוב.

כשנודע לו כי יצאה הוראה לחסל את כל הילדים במחנה פלשוב, שילם האב שלמונים לעגלון כדי שבעגלתו יוציא מהמחנה את תדאוש הקטן. גם האם הצליחה לברוח מהמחנה, והשלושה נפגשו בביתה של קתז'ינה שיבק, כאן חיו תקופה מסויימת במסתור ובהחבא, עד אשר הגיעו ל-קורנאטקה (Kornatka), עיירה לא הרחק מקרקוב, שם, בעזרת שכנים פולנים מהאיזור בנו להם מסתור ביער – בור חפור באדמה שכוסה, להסוואה, בקורות ושיחים. כך חיו במשך שנתיים, כשאנשי הסביבה עוזרים להם לשרוד את התקופה.

הטקס לכבוד חסידי אומות העולם ברמ"א: מימין: רב הקהילה, הרב אליעזר גורארי, יו"ר הקהילה תדאוש יעקובוביץ ויו"ר הסניף הקרקובאי של ארגון חסידי אומות העולם קשישטוף וולודרצ'ק

והוכרו כחסידי אומות העולם וכל אלה שסיפור גבורתם והעזרה וההצלה שהושיטו ליהודים לא נודע. הם כולם הגיבורים של העולם היהודי.

וכך, כמו בכל שנה, גם השנה ב-15 ביולי, התאספו בחצר בית כנסת הרמ"א אנשים מהקהילה היהודית ומהארגון לחסידי אומות העולם הפולנים. הניחו פרחים ליד השלט והרב של קרקוב נשא תפילה כשהוא מדגיש את גבורתם של אותם גיבורים.

מקור: *Nasza Gmina 107*

תדאוש יעקובוביץ זוכר את פיוטר קופר שהיה מביא להם אוכל, ואת משפחת קרופ – ינקה, ויקטוריה, ויטק וסטאשק. אלה חלקו עמם את המעט שהיה להם, ובלילות הקרים היו מסייעים להם להתחמם באסם מחומם של בעלי החיים. לאחר שחרור פולין עברו בני משפחת יעקובוביץ להתגורר אצל משפחת קרופ.

ב-15 ביולי 2011 קבעה הקהילה היהודית של קרקוב, על קיר בית כנסת הרמ"א, שלט זיכרון לזכר המצילים הפולנים שהצילו חיים

מסמכים של הקהילה היהודית ב-ZIH

והודעות; רשימות של בוחרים לרשויות המקומיות ותקנות; פרוטוקולים של ועדות בחירות; התכתבויות עם רשויות, עיריות, ארגונים יהודים ואנשים בשנים 1900-1936; צריכת מזון בקהילה; מקרים שהועברו לטיפול עורכי דין; הערכות תקציב ודוחות כספיים; תרומות לקהילה ורשימות תורמים; רשימות חברים; רשימות נכסים, ירושות, וקרנות; תרומות לעיריה; רשימות עובדי הקהילה; רשימות רבנים; ספרי הוצאות והכנסות של בתי כנסת וחברת קדישא; ספרי ההרשמה לנישואין; מידע על חינוך ותרבות;

במכון להיסטוריה יהודית ע"ש עמנואל רינגלבלום בוורשה (ZIH-Żydowski Instytut Historyczny) ברחוב טוורדה 6 אפשר למצוא 1226 מסמכים המתייחסים לקהילה היהודית בקרקוב, בשנים 1701-1939.

בין המסמכים הנמצאים בתיקי הארכיב: רשימות מוקדמות של עיירת קרקוב מאז 1749 הנוגעות לחוזים עם העיריה, המינהל ומועצת העיר; החלטות של מועצות המנהלים של בתי הכנסת ופרוטוקולים של פגישות בשנים 1812-1870; פרוטוקולים של אסיפות מהשנים 1918-1938; תקנונים וטיוטות תקנונים; חוזרים; כרוזים

ŻYDOWSKI
INSTYTUT
HISTORYCZNY
היסטארישער
אינסטיטוט

רשימות חולים, היסטוריה רפואית של החולים; רשימות של צוות בית החולים, תקציב בית החולים ומקורות מימון; התכתבות כללית ועוד.

רשימה מלאה של המסמכים בכתובת:
http://www.jhi.pl/uploads/inventory/file/10/Gmina_Wyznaniowa_Z_ydowska_w_Krakowie_107.pdf

שלושה אחים ואחות לבית גרוס

מימין: נתן, קלרה, יורם התינוק ויוסף

כדי לאכול עם אמא שלי, עוגה או גלידה ב'נובורולסקי'. המלחמה פרצה. הגרמנים השתלטו על החנות וההורים שלי לא חזרו לשם. זה נגמר. אמי שמעה בעיר שהגרמנים מחרימים דירות. היה לה רעיון. במקום להמתין שייקחו את הדירה שלנו, היא מצאה עובד רכבת גרמני בשם וילי אלטהאוס. הוא היה מנהל תחנת הרכבת בקרקוב. הוא הביא איתו חבר והם גרו במקום המגורים הרשמי של אבי. מכיוון שהן התגוררו בבית שלנו, קיבלנו מסמכים שהדירה נתפסה בידי הגרמנים. האיש הזה הרשים אותי מאוד, כל בוקר הוא אכל חביתה מקושקשת משש ביצים. כפי שהסביר לאמא שלי, שדיברה גרמנית שוטפת, בגרמניה היה מחסור בביצים והביצים חולקו בהקצבה. כעובד ברכבת, הוא תפס נשים שהבריחו ביצים מהכפר למכירה בקרקוב, היה מחרים להן את הביצים, והיה עושה לעצמו חביתה מקושקשת משש ביצים. סיפור הבריחה,

המסתור, התלאות והחברים הפולנים של יורם גרוס מגיע למחוזות רבים ברחבי פולין ושופך אור נוסף על דרכי ההישרדות בימי האימה הנוראים. ברקע הסרט סיפור ההצלחה באוסטרליה בה מצא את אושרו ואת עושרו, בזכות סרטיו המצויירים והסדרה הפופולארית "בלינקי ביל", עליה זכה באות מסדר הכבוד הגבוה של אוסטרליה.

ביום ב' 15.11.16 בשעה 18:30 יתקיים בסינמטק תל-אביב, מפגש קולנועי מיוחד לזכרם של נתן ויורם גרוס בהנחיית, של מבחר מתוך סרטים שיצרו ושערכתי.

יעקב גרוס

שהעידן הקומוניסטי יסתיים והרכוש הרב יושב למשפחה, זה לא קרה מיד, וב-1957 במסגרת עליית גומולקה שארית פליטי קרקוב במשפחתנו עלו לישראל. שרה, שהיתה כלואה בחלק מהמלחמה במחנות אושוויץ וראוונסבריק היתה חולה ותשושה, וסיימה את חייה בישראל. יורם וקלרה ובני משפחתיהם בחרו באוסטרליה. יורם ורעייתו סנדרה הצליחו לפרוץ דרך ולהתבסס באמצעות סרטי האנימציה, קלרה נאלצה לוותר על אהבתה למחול והסטודיו לבלט שהפעילה בהצלחה בקרקוב ובבת-ים, לא המשיך בסידיני.

עם בוא עידן הפרסטריוק והפתיחות בראשית שנות ה-90 התחזקו הקשרים שהיו בין נתן גרוס לחבריו אנשי התרבות בקרקוב (ובהם ויסלבה שימבורסקה וצ'סלב מילוש). האחים נתן ויורם החלו לבקר בפולין פעמים רבות, וסייעו לטיפול קשרים והמורשת התרבותית והזיכרון של קרקוב היהודית.

לאחר מותו של נתן ב-2005 יורם נסע לקרקוב ויצר את הסרט: "סתיו בקרקוב", Krakowska Jesien, על פי שירו של נתן. לאחר שנה דאג להציב לוח זיכרון אמנותי על בית משפחתם ברחוב יוזפה סרגו 12, במעמד ראש העיר ותלמידי בית הספר הטכני (השוכן בבנין הגימנסיה העברית בקרקוב).

יורם המשיך לבקר בקרקוב, ודאג להסריט בה את סיפור ילדותו ונעוריו עם הבמאי תומס מגיירסקי. בסרט יורם גרוס חוזר עם ילדיו ונכדיו לקרקוב, אל נופי ילדותו, ובוחן את השפעת חוויותיו האישיות במהלך הבריחה והמסתור בימי השואה על סרטי האנימציה שלו. בסרט הוא מספר על הימים הראשונים לכניסת

הנאצים לקרקוב: "ההורים שלי יבאו פורצלן מהולנד, מגרמניה מצ'כוסלובקיה ומסין, הם עבדו בחנות מתשע עד אחת. בשעה אחת בצהריים הייתה מגיעה מונית קבועה כדי להסיע אותם הביתה למנוחה, ובשלוש חזרו לחנות ועבדו עד שבע בערב. בחנות היו כעשרים עובדים, אני הייתי עדיין ילד קטן ובאתי לחנות

"בעל החלומות", יורם גרוס נשא את חלום קרקוב בלבו עד יום מותו, שלושה שבועות לפני יום הולדתו ה-89. יורם היה עמוד התווך האחרון של משפחתנו, ועם מותו לפני יום הכיפורים תשע"ו, גווע הקשר הישיר והחי עם קרקוב של משפחתנו. אך כל בני המשפחה רשמו והקליטו פרקי זיכרונות, בכתב, בתיעוד מוקלט ובסרטים. תיכרש תקופה ארוכה לאחד את הסיפורים שחלקם בפולנית, וחלקם בעברית ובאנגלית. סיפורים המתארים חיי משפחה אמידה שהצליחה ברובה לשרוד על אדמת פולין בתקופה הנוראה, ולהימלט מהגורל האכזר (סבי יעקב גרוס וגיסו יוסף גרינברג נרצחו בניסיון הבריחה מזרחה).

אבי, נתן גרוס, (נפטר לפני 10 שנים ב-5.10.2005), עסק בזיכרון השואה מרגע שהמלחמה הסתיימה. סרטי הראשונים בפולין המשוחררת הופקו בידיש ובעברית ועסקו בסיפור שרידי השואה. גם לאחר עלייתו לישראל נגע פעמים רבות בפצע הכואב, שרבים לא רצו לדבר עליו. אחיו יורם, שהיה צעיר בשבע שנים, חיפש פריצת דרך אמנותית באמצעות סרטי הנפשה לפרנסתו, וסיפור השואה וסיפורי ילדותו עדיין לא באו לביטוי יצירתי. האח יוסף (יוזק-ג'ו) הצליח לברוח מפולין, לחצות את הקוויס ולהתגייס לצבא הבריטי. בזכות הצטרפותו ללוחמי האימפריה, קיבל אזרחות בריטית אחר המלחמה ומצא את דרכו כצלם אמנותי מוכשר ומצליח בלונדון. לתפיסת עולמו ביקש להיקבר ליד קרל מרקס (בלונדון), ושם תוכלו למצוא את מצבתו.

אבל הקשר עם קרקוב עדיין לא נותק. לאחר המלחמה חזרה אם המשפחה שרה גרוס ובתה קלרה שהתחתנה עם שמעון הלברייך (נפטר השנה בגיל 95), לעיר הולדתם האהובה קרקוב. שרה האמינה

מימין: נתן, יורם ויוסף

הסתדרות המזרחי ותו"ע בקרקוב לאחר המלחמה

יוחנן בן יעקב, החוקר את תנועת הנוער הציונית-דתית, "השומר הדתי", הביא לידיעתנו את מכתבו של **משה אינהורן**, מזכיר ועד הגליל בקרקוב, שנשלח מקרקוב אל מערכת הצופה בתל-אביב, בכ"ד אדר ב' תש"ו (27.3.1946). המסמך המקורי נמצא בארכיון המכון לחקר הציונות הדתית, אוניברסיטת בר אילן (חטיבה שואה ושארית הפליטה, תיק 38).

הבניין במרכז - מידובה 26, אחרי המלחמה

וקס, מגר' ברו, פ. ענגילרד, ו. צימט, קולטש, ו. יוקר שהנם עובדים בלב ונפש לטובת תנועתנו ובפרט לטובת הקבוץ כאן, נחוץ לציין כי חברי הועד אינם חסים על כוחותיהם וזמנם בכדי להפיץ את רעיון המזרחי בין כל היהודים החרדים אשר לבם הוגה חיבה לשובת [שיבת] ציון, וכן עלתה בידינו להקים מחורבנה את תנועתנו בגליציה המערבית.

הקיבוץ "לנצחון" בקרקוב הנהו היותר נהדר ומפואר בין כל קיבוצי פולניה בקיבוצו כאן קיבלו עד היום את הכשרתם מאות של חלוצים-ות [חלוצים וחלוצות], כמובן ברוח התו"ע [התורה ועבודה]. על יד קבוצו מתקיימים מעבדות כגון: נגריה, חטיה אשר בראש עומדים אומנים מומחים לעבודה, וחלוציו מקבלים שם הכשרה מקצועית. על יד הקיבוץ המוקדש לנוער מתקיים גם קיבוץ בעד חברים קשישים ובעד החיילים המשוחררים אחרי שובם מהצבא, מצאו בקבוצו בית פתוח לרווחה.

רושם כביר פעל על ראשי יהודי קרקוב בהודע [בהיוודע] להם ענין פתיחת בית-ילדים על יד הסתדרות המזרחי אשר בו מקבלים הילדים חנוך לאומי דתי. החסרה [שחסר] להם באבדן הוריהם בחורבן הכללי, בעבודת ארגון בית ילדים הצטיינו במסירותם החברים-ות: ח' ענגילרד, יוקר, לנדר, שפינר. בית הילדים עומד תחת פקוח החברים הנ"ל והינם דואגים לכל צרכיו, דבר עיקרי אשר אליו מתמסרים חברינו הוא לתת חינוך שלם ומקיף בלימודי הקודש, כגון: חומש תנ"ך, עברית, תחת הנהלת מורים מומחים ומסורים לרעיונו.

עונג רוחני להתבונן איך חלוצינו וילדינו עורכים את קבלת השבת ברוב פאר והדר, בשירים שירים דתיים ולאומיים, וההתלהבות ביניהם גדולה מאד. חוץ מזה ניהלו תעמולה גדולה בערי הסביבה, והודות למסירותנו, נוסדו סניפים של תנועתנו, למרות זה שבערי השדה, הישוב היהודי מצומצם מאד, בכל זאת החיים הארגוניים [המאורגנים] של תנועתנו מתפתחים לשביעות רצונו, וחברינו עומדים בקשר מכתבים תדירי אתנו, ומנהלים עבודה תעמולתית וחנוכית לטובת רעיונו.

(המשך בעמוד הבא)

הסתדרות מזרחי תו"ע בגליציה[ה] המערבית, ועד הגליל בקרקוב

לכבוד מערכת הצופה בתל אביב

בזה הננו שולחים לכם ידיעות אודות עבודתנו בגליציה[ה] המערבית מבקשים אנו לפרסמן בעתונכם:

חברים חביבים! קשה לנו לתאר לפניכם את שמחתנו אחרי הפסקה של שש שנים קשות שנתהוה מפאת מלחמת הכבוש האכזרית, וגרמה להפסקת חליפת מכתבים בינינו ובינכם. שש שנות עמל קשות שעברו עלינו, השאירו בנו רשמים ניכרים, בראותנו יום יום במו עינינו איך היד העריצה השמידה את טובי בנינו ובנותינו, בנופלים על מזבח קדוש השם, וביחד עם גופותיהם אבדו לנו פרי עמלם הרוחני זה דורות עולם.

אנו "המאושרים" שנשארו בחיים בשובנו ממחנות ההסגר השונים, מצאנו כאן על אדמת פולני מולדתנו הגלותית חורבן על גבי חורבן בכל המובנים, פה ושם הסתובבו בחוצות עיר קרקוב יהודים, אשר מראהם עורר רגשי רחמנות. כה נבהלים ונפחדים נראו בעינינו, להגות אודות פעולה ציונית דתית לא עלה במוחנו, כי לא נמצא אף אחד מחברינו הקשישים מלפני המלחמה אשר יקבלו עליהם את התפקיד לחדש ולארגן את תנועתנו מחדש, תנועת מזרחי ותו"ע.

אחרי שלא נמצא בכלל אנשים הראויים לשאת עליהם באחריות את הנהלת עניני המזרחי כאן, בראותנו את המצב שנתהוה אחרי שחרורנו הגשמי, ורגשי יאוש תקפוננו וכמעט אמרנו נואש! החילוננו להואש בכלל אם העצמות היבשות או הצל שלהם [יעלה] בשר וגידים. ואם בכלל ישובו בזמן מן הזמנים לחיים, אבל עוד לא אבדה תקוותנו.

מלפני שמונה חודשים, בבוא שני שליחים מטעם המזרחי מבודפשט ומרומני – ה"ה ישראל גנוינדזקי(*) וחיים בסוק(**), ובישרו לי כי עלתה בידם לפתוח בעיר קרקוב, בבית תחכמוני, קבוץ דתי, וחברינו ששבו לעיר קרקוב מתעניינים במרץ ובמסין [במסירות נפש]. בשורה הראשונה החברים פ. ענגילרד [ענגילרד], מ. ולקן, נ. שניר – ואני לא האמינו כי אמת בפייהם – כי לדבר מן הנמנעות נחשבה לי הידיעה הזו שבמצב כזה ששרר בימים הראשונים אחרי שחרורנו לפתוח קבוץ דתי בשביל נוער המוכן להקדיש את חייו בעד רעיונו, הידיעה כי נמצאים עוד חברים המסורים בלב ונפש בעד רעיונו לא נתן [נתנה] מרגוע לנפשי, ותיכף נסעתי לקרקוב, בכדי להפגש עם חברינו פא"פ [פנים אל פנים], ולטכס עצה עמהם.

מצאתי אותם בעבודת הקודש במשכס ממקומות שונים מטות ברזל ועוד חפצים שונים עבור חלוצינו, הצריכים לבוא לקבוצו, בקבלם שם חינוך ברוח התו"ע [התורה ועבודה], ועליהם להיות הבונים של חיים דתיים לאומיים בארצנו, ע"פ [על פי] דרישתם והפצרתם של חברינו שניר, וולקן, עזבתי את עיר מגורי חשאנוב והתישבתי בקרקוב, וביחד איתם ניגשנו להתלהבות להתחדשות ופתוח עבודת התנועה בגליציה המערבית, לא בנקל עלתה [עלה] בידינו להסיר את אבני הנגף מדרכנו, עד שזכינו לראות במו עינינו את הפירות מעמל ידינו ומסירותנו, הודות למסירותם הנפשית של חברי הועד שהם: שפינר, נ. שניר, מ. איינהורן, מרדכי וולקן, מ.

הסתדרות המזרחי ותו"ע (המשך)

ביאתו הפתאומית של חברנו, יליד קרקוב, בא כח הסוכנות היהודית בירושלים לפולניה, הח' ד"ר מ.ל. קורץ. הופעתו על הבימה נתקבלה בשמחה ובהתלהבות גדולה ולמחאות כפים של הנאספים לא היה סוף, דבריו היוצאים מן הלב חממו את לבותינו הקרים, שנצטננו ונתאבנו מפאת המאורעות הקשים שעברו עלינו במשך שש שנים של חורבן והשמדה. בהזדמנות ביקורו של חברנו הנ"ל קיבלו צעירנו ואורחינו ד"ש לבבית וחמה של הישוב הלוחם המגין [המגן] על כבוד העם בכלל ועל כבוד הקבוץ הלאומי והישוב בארץ. כל הנאספים בקריאות הידד והתחיה מסרו לחברנו הנ"ל רגשי תודה ואמוץ בעד הישוב הלוחם בעד עתידנו שהנהו אך ורק בא"י [בארץ ישראל] ...

משה אינהורן, מזכיר הגליל קרקוב, כ"ד אדר ב' תש"ו לפ"ק

(*) ישראל גנוינדזקי - יליד ביאליסטוק, למד בביה"ס תרבות וחבר תנועת הנוער השומר הדתי, אחרי השואה נרתם לפעילות תנועתית בפולין. בישראל כיהן שנים רבות כיו"ר המועצה הדתית בחולון.

(**) חיים בסוק - למד בישיבה ובית ספר תיכון בוילנה והיה בוגר תנועת הנוער הדתית לאומית - "השומר הדתי". אחרי המלחמה חזר לפולין ועם אחרים הקים קיבוצי הכשרה ומרכזי פעילות תנועתית ברחבי פולין. בארץ היה היועץ המשפטי של הרבנות הראשית ומשרד הדתות, חבר הנהלת המפד"ל, חבר מועצת עיריית תל אביב וראש האגף לחינוך.

בימים האחרונים פתחנו על ידי הסתדרותנו סניף של נשים מזרחיות, בראשו עומדת החברה ס. זנדגרטר, ובו נמצאות חברות קשישות מלפני המלחמה וגם חברות חדשות חדורות ברעיונו. ראשית צעדיהן בעבודת הסניף, ניכרת פעילות מרצית לתנועתנו, בכל המוסדות הצבוריים והציוניים, כגון: עזרה רפואית בעד החיילים היהודים השוכבים בבתי החולים במאכלי [במאכלים] כשרים וכדומה.

זולת פעילות חברינו בהסתדרות עצמה, חדרו חברינו אל מוסדות שונים כאן בעירנו, ומקומם ניכר בכל המובנים. יו"ר ועד הקהלה הדתית בקרקובו [קרקוב] הוא חברנו יו"ר הסתדרותנו, נ. שניר, מזכיר הקהילה ג"כ [גם] כן חבר ועד הסתדרותנו פ. ענגילד, בית התבשיל ליהודים דתיים תחת השגחת ועד הקהלה נפתח בהשתדלות חברינו. עד היום לא היתה לנו האפשרות וההזדמנות לבוא במגע אתכם חברים נכבדים ולמסור לכם את קורות הקרבנות שהקרבתנו בעד ארגון ופתוח המוסדות הנ"ל, עד אשר זכינו להתראות עם שליחכם הראשון הח' [החבר] יהודה דטנר לפני שלשה חדשים ...

... ביום א' ו-ב דר"ח אדר ב' נתקיים הכינוס הארצי השני של המזרחי ותו"ע בקרקוב, אשר בו השתתפו צירים משארית הפליטה מכל פולניה מטעם המזרחי, והתוצאות של הכנוס הינן משביעות רצון לכולנו. עלינו להעיר לכם חברים נכבדים כי להרמת ההתלהבות על כנוסנו עזרה

סיפור מופלא: הצלה עצמית של יהודים בשואה

והגבורה שגילו המצילים היהודים בשואה. עד היום הוענקו כ-100 אותות ליהודים, או לשאיריהם, שפעלו בארצות הכבושות.

הזמנה לתיקון היסטורי: אם אתם מכירים יהודים שעסקו בהצלת אחיהם בשואה – זה הזמן לספר את סיפורם. רובם כבר לא איתנו, אך חלקם עדיין כאן. איתורם של אלה שעשו זאת תוך חירוף נפש, לצד אלה שעסקו בהתנגדות פעילה לנאצים ונלחמו בהם, היא חוב מוסרי שאין שני לו. יכולה להיות בידך הזכות לעצב מחדש את זיכרון השואה ולהעלות על נס את אותו פרק בהיסטוריה שלא קיבל את מקומו הראוי.

מי שיש בידו מידע רלוונטי מתבקש לכתוב למערכת או לחיים רוט: roetbgs@netvision.net.il על מנת שאפשר יהיה לבדוק אותו ולהעניק את אות המציל היהודי לראויים.

ע"פ מאמרו של אלן שניידר

חלק מהמצילים שילמו על כך בחייהם.

פעולות הצלה התקיימו בכל מדינות אירופה וישנן דוגמאות למכביר של הצלה על ידי יהודים, ולמרות התנאים השונים והמשתנים בכל מדינה, התקיימו פעולות רבות ומגוונות של הצלה על ידי יהודים בכל רגע נתון. המחקר שנעשה עד כה, מוכיח שהתופעה של הצלה יהודית הייתה נרחבת הרבה יותר ממה שידוע בקרב הציבור הרחב ואף בקרב המומחים. הודות לפעילות המצילים – הנוכרים והיהודים כאחד – נותרו אלפי יהודים חיים ברחבי אירופה גם לאחר ארבע שנות השמדה.

הגיע הזמן שנזכור ונזכיר גם את מעשי הגבורה של יהודים שהצילו, תוך חירוף נפש, את אחיהם. בשנת 2000 קם ועד פעולה להכרה והוקרת גבורתם של יהודים שהצילו את בני עמם בשואה, בראשותו של מר חיים רוט, ובשנת 2011 ייסדו הוועד והמרכז העולמי של בני ברית את "אות המציל היהודי", להוקרת המסירות, התעוזה

לצד הטרגדיה האיומה של השמדת עם במימדים שטרם נודעו, יהודים רבים פעלו נגד הגורל המר שייעד להם הכובש הגרמני. מאות אלפים לחמו בצבאות הברית ובשורות הפרטיזנים, מרדו בגטאות והתקוממו במחנות ההשמדה. אחת התופעות הבולטות של הגבורה היהודית בשואה היא של יהודים שהצילו יהודים אחרים תוך סיכון עצמי. אלפי יהודים פעלו בדרכים מחתרטיות שונות כדי להציל את בני עמם.

אחרי השואה החליטה מדינת ישראל לזכור ולהוקיר את "חסידי אומות העולם" על ידי "ייד ושם", ועד היום הוכרו כ-25,000 אצילי נפש מתוך עמי אירופה, שבחרו לציית למצפונם היהודים, תוך סיכון עצמי רב.

אך עד ימינו, סיפוריהם המאלפים של מאות ואף אלפי יהודים שהצילו את אחיהם היהודים טרם זכו לתהודה ציבורית נאותה. יהודים רבים אשר יכלו אולי למלט את עצמם, העדיפו להישאר תחת הסכנות שארבו לכל יהודי ולהציל אחרים.

ד"ר חפר לפנת 2015

פנת תשע"ו החלה ואי עטרם לפנת את ד"ר חפר - 2015 בסק 150 e"n

מתקבץ לפנת המחאה לפנת. 17209 תל אביב 6117102 לפנת'פין לפנת הצברה פנקאית לפנתון 2167/89 פנק אי'אד (13) סניף 079 הרצליה

**בית הלוויות שבבית העלמין אברהמה.
חולל, ופוצץ על ידי הגרמנים במחצית שנת 1944**

חזירים ולול לעופות ולאווזים. חלקו השמאלי של הבניין הפך לרפת לבקר ולאורווה לסוסים עם כניסה מהצד האחורי.

האגף השמאלי, שהיה מכוסה כיפה קטנה, יועד בקומת הקרקע לנפחיה ובקומה הראשונה לבית מלאכה לאופפים ומושכות. לקיר זה של האגף הוצמד גם צריף למגורי הרפתן. החלק המרכזי של הבניין, אולם הלוויות הגדול והגבוה, חולק על ידי תקרות ביניים לכמה קומות שנוצלו, בין היתר, לאחסון קש ומספוא.

עם הקמת קומפלקס חדש למשק בעלי החיים במחנה, במחצית שנת 1944, נהרס הבניין המפואר של בית הלוויות בפיצוץ אדיר, לשמחת ליבם של הגרמנים. ככל הנראה במבנה זה הוחבאו כל ספרי הקודש של הקהילה, ואף אלה הושמדו בפיצוץ הגדול.

היום לא נותר כמעט זכר לשני בתי הקברות היהודיים בפודגוז'ה. במקום נותרו רק חלקי מצבות בודדות לספר את הסיפור. בשנים האחרונות נוקה השטח מהצמחה העבותה שצמחה במקום, והקהילה היהודית בקרקוב מתכננת לגדר את השטח שבו היו בתי הקברות ולהציב שילוט מתאים.

במקרה של מגיפה בקרב האוכלוסיה נהגו בקהילת יהודי קרקוב, כמו גם בקהילות יהודיות אחרות בפולין, לערוך טקסי נישואין של בני זוג עניים בפתח בית העלמין, על חשבון קופת הציבור. האמינו כי קיום מצוות הכנסת כלה בבני עניים יפייס את הרוחות הרעות ויעצור את המגיפה, ומנהג זה היה נהוג עד שנות מלחמת העולם הראשונה.

ועוד, בקהילת קרקוב היה קיים איסור רשמי מטעם הרבנות על השתתפות נשים בהלוויות, וכך בהלוויות של בני החוגים החרדים לא נראתה אשה בבית-העלמין. החוגים הליבראליים לא הקפידו על איסור זה, והחרדים ניסו להיאבק נגד נוהגם של הליבראליים לשתף נשים בהלוויות המתים. בשנות השלושים המאוחרות של המאה העשרים הופיע כרוז מטעם הרבנות, שקרא לאוכלוסיה להפסיק נוהג זה, של השתתפות נשים בהלוויות, שלו ייחסו את גידול התמותה בקרב הציבור.

בתי העלמין היהודים בפודגוז'ה

שני בתי עלמין יהודים היו בפודגוז'ה, האחד הוקם על ידי קהילת יהודי פודגוז'ה, ברחוב ירושלים 25 (Jerzolimaska), והאחר הוקם על ידי קהילת קרקוב ברחוב אברהם 3 (Abrahama). על שטחם של שני בתי הקברות הוקם, על ידי הגרמנים בשנת 1942, מחנה העבודה פלשוב. היום לא נותר זכר מבתי קברות אלה, ורק מספר מצבות בודדות נותרו במקום.

בית הקברות "הישן" של קהילת פודגוז'ה ברחוב ירוזולימסקה 25

בית הקברות נפתח בשנת 1887, לשימוש חברי הקהילה היהודית של פודגוז'ה, שהיתה נפרדת מקרקוב עד לשנת 1915. עד להקמת בית עלמין זה נקברו מתי הקהילה הצעירה, שקמה בשנות ה-60 של המאה ה-19, בבית העלמין מידובה או בבית העלמין של קהילת וייליצ'קה.

שטח בית העלמין היה שני הקטר (20 דונם), והכניסה אליו הייתה מרח' ירוזולימסקה, ומכאן אף נגזר שמו - ירוזולימסקה.

בית העלמין נסגר בתחילת מלחמת העולם השנייה, כששליש ממנו לא היה מנוצל. על שטחו הקימו הגרמנים חלק ממחנה פלאשוב, ובחורף 1942/43 הקימו בשטחו בית מרחץ ומכון להדברת כינים. כבר בשלבי הבניה הראשונים של בית המרחץ, ובמהלך כל שלבי הרחבתו, נתקלו הבונים בעצמות הקבורים. וכך, נחפר בסביבה בור ולתוכו הושלכו עצמות המתים.

בית העלמין "החדש" ברחוב אברהמה 3

בית העלמין שברחוב מידובה, שנפתח לקבורה בשנת 1800, הלך והתמלא והיה ברור שיש צורך בבית קברות נוסף ליהודי העיר, וכי זה יהיה מחוץ לקז'ימייז'. למטרה זו רכשה הקהילה, בשנת 1926, חלקת אדמה בכפר וולה דוחצ'קה (Wola Duchekka), חלקה שגבלה בשטח בית העלמין ירוזולימסקה, והופרדה ממנו רק על ידי הרחוב.

באפריל 1932 חנכה הקהילה את בית העלמין "החדש", שהכניסה אליו הייתה מרחוב אברהמה, ושטחו היה 10 הקטר (100 דונם), כולל הרזרבה מעבר לחומה.

בית לוויית מונומנטלי בסגנון ביזנטי, אשר כלל חדרי טהרה, תוכנן על ידי האדריכל היהודי אדולף שיודמק Siodmak. מימדיו של הבניין, שחזיתו פנתה לכיוון רחוב ירוזולימסקה, היו מרשימים ביותר: במרכז הגיע גובהו לכדי 25 מטר, ואופיו הטקסי הודגש על ידי כיפת שמונה צלעות במרכז ועוד שתי כיפות בצדדים, זהות בצורתן אך קטנות יותר במידותיהן.

במהלך שנות המלחמה, ועד קיץ 1942, נקברו במקום המתים מגטו פודגוז'ה, כמה עשרות בכל חודש, ובקיץ 1942 הורו הגרמנים על הקמת מחנה העבודה פלשוב בשטח בית העלמין.

עם חיסול גטו קרקוב במרץ 1943 והעברת שארית הפליטה למחנה העבודה פלשוב, בחר אמון גט, המפקד הגרמני של המחנה, להשתמש באולם המפואר של בית הלוויות כאורווה. שולחן השיש היקר, ששימש לרחצת המתים, הוסר והרצפה נעקרה, כל הכלים והאביזרים המיועדים לטהרה נזרקו החוצה. חדרי הטהרה הפכו לדיר

ללכת על חוד התער

"ללכת על חוד התער" הוא סיפורה של **אירנה יוהנס** לבית הימלבלאו, מאת **נורית אשכנזי**, על חייה של אירנה בתקופת המלחמה כשהיא חיה בזהות שאולה על "ניירות אריים".

משפחת הימלבלאו, משפחה יהודית אמידה, מתבוללת ולא ציונית, מתגוררת בבית דירות מרווח ברחוב שְׁיֶיִקְיֶיִץ 2 בקרקוב. האב יוסף היה עורך דין ידוע בעיר, בעל לשכה בבניין משרדים ברחוב גרודסקה שליד הרינק, והאם אֶרְנֶה היתה עקרת בית וחברה פעילה בוועד אמהות של הגימנסיה העברית. לזוג שתי בנות: הלנה ואירנה.

את לימודיה היסודיים סיימה אירנה בביתספר פולני Jadwigi z Łobzowa - אחת משלוש תלמידות יהודיות בין 500 תלמידות פולניות. כולן ידעו מי הן היהודיות, אך זה לא הפריע לאירנה להיות מעורבת ומקובלת בחברת התלמידות הפולניות והחיים זרמו בטוב ובנעימים. הקשר עם החברה היהודית בקרקוב היה מזערי, והתנהל בעיקר בימי א', ביום השבתון האזרחי, פעם בחודש. בימי ראשון אלה, ערכה משפחת הימלבלאו מפגשי חברה ותרבות בסלון ביתם, שהחלו בשעות אחר-הצהריים המוקדמות והסתיימו בשעות לילה מאוחרות. המשתתפים בני המשפחה המורחבת וידידים, אכלו, שתו, שוחחו, שחקו בדמקה וברידיג' והקשיבו להרצאות, קונצרטים ושירי משוררים. לעיתים ההשתתפות הייתה כרוכה ברכישת כרטיסים במטרה לסייע כלכלית לאנשי רוח יהודים בקרקוב. בשנת 1936, עם סיום בית הספר היסודי הפולני, החליטו ההורים להעמיק את הכרותה של אירנה עם העולם היהודי ורשמו אותה ללמודים בגימנסיה העברית ברחוב פְּזֶ'ז'וֹבְהָ, שם כבר למדה האחות הבכורה, הלנה. כסיימה אירנה שלוש שנות לימודים החלו לנשב רוחות המלחמה והמשפחה חזרה מחופשותיה לביתה

בקרקוב. לאחר הסכם ריבנטרופ-מולוטוב ועוד לפני פרוץ המלחמה, הוחלט כי האם ושתי הבנות תסענה לוורשה, להתגורר אצל קרובים עד יעבור זעם, בהנחה שבירת פולין מוגנת יותר מקרקוב, ואבי המשפחה יישאר בקרקוב בצפייה לצו גיוס מהצבא הפולני, ומשלא גוייס, ברח עו"ד הימלבלאו ללובוב.

ב-1 בספטמבר פרצה המלחמה וורשה היתה נצורה ומופגזת, עד לכניעתה בסוף ספטמבר 1939. בנות הימלבלאו עברו תלאות רבות, כשהן מתגלגלות מבית שרוף לבית הרוס וממרתף למרתף, ולאחר הכניעה, חזרו הנשים לביתן בקרקוב ומצאו אותו נעול, ועל דלת הכניסה הסגורה נתלה שלט בגרמנית: "הדירה מוחרמת הכניסה ליהודים אסורה". שוער הבניין הרשה להן להיכנס לביתן לכמה דקות, ולקחת משם חפצים ככל שיוכלו בזמן קצוב זה.

מעתה לקחה אירנה בת ה-16 את היוזמה וההחלטות על התנהלות המשפחה. תחילה עברו האם ובנותיה להתגורר אצל קרובי משפחה בעיר, אך היה זה פתרון זמני בלבד, ובינואר 1940 החליטו לעבור לעיירה קשוביצה מערבית לקרקוב, שם חיו מכרים של המשפחה. דירה נשכרה והלנה ואירנה עבדו בגן ירק, ובהמשך כמבשלות במחנה כפייה לגברים צעירים מפליטי זבונשין, מיינקיניה (Miękinia), עד שהאחרונים נשלחו אל הלא נודע באביב 1940. עבודתן של בנות הימלבלאו במחנה הכפייה אפשרה להן לקבל רשיון עבודה, וכך נשארו בעיירה עד יוני 1942, מועד גירושם של אחרוני היהודים באזור ל-סקבינה.

משאישורי העבודה ממחנה מיינקיניה לא הוארכו יותר, החליטה אירנה שמשפחתה לא תכנס לגטו, אלא תחיה בזהות שאולה, בזהותם של בני משפחת בזדיל - שוער בית הימלבלאו, אשתו ושתי בנותיהם - שגילם דומה לגיל של בני משפחת הימלבלאו. בדרך לא דרך השיגה אירנה מהכומר בכנסיית סנטה מריה שברינק את תעודת הלידה של מריה בזדיל בת גילה. באמצעות הכמרים בכפרי הולדתם של בני הזוג בזדיל ובתם הבכורה ינינה, השיגה אירנה את תעודות הלידה של יואנה אם המשפחה, ינינה ושל אב המשפחה ולדיסלב בזדיל.

בסוף יוני 1942 נתלו בכיכר בקשוביצה מודעות המחייבות את כל היהודים להתייצב בכיכר עם מטען של 25 ק"ג לאדם. אירנה הבינה

שהגיע הזמן להשתמש בתעודות של משפחת בזדיל. היא שכרה לשלוש הנשים דירה ב-אויצוב (Ojców) תוך שהן מאמצות את הזהויות החדשות, ודאגה להביא אליהן את האב יוסף, שחזר בנתיים מלובוב והתגורר בעיירה סקלה. כשהיה חשש שזהות המשפחה היהודית תתגלה, עברה המשפחה המאוחדת דרומה, לעיירה מקוב פודלסקי שלמרגלות הרי הטטרה, ואירנה, שלה "מראה ארי", נסעה לקרקוב, לפעילות המחתרית של חברי תנועות הנוער בעיר, בלי שהכירה וידעה את זהותם.

אירנה התבקשה לארגן מסמכי קנקרטה לשלושה אנשים בגטו טרנוב, לנסוע לשם ולנסות להוציאם מהגטו בעזרת המסמכים המזוייפים. אחר כך נשלחה לשכור דירת מסתור עבור משפחה בת שלוש נפשות במקום שבו אפשר יהיה לבצע פעילות מחתרית של הדפסה והפצה של חומרים. במישלניצה, דרומית לקרקוב, נמצאה דירה מתאימה ואירנה, בזהות ארית, הדפיסה חומר תעמולתי בעתון "החלוץ הלוחם", והעבירה אותו לגטו קרקוב - פעילות שיש לעשותה בזהירות רבה, רק בלילות ובשקט.

בנובמבר 1942 נשלחה אירנה שוב בשליחות המחותרת לגטו קרקוב כדי להכניס אליו שני אקדחים, תחמושת ותעודות מזויפות. עם סיום השליחות חזרה אירנה למקוב פודלסקי, למשפחתה, אך הם נאלצו לעזוב את המקום בגלל מכרה פולניה שזיהתה את אירנה. באפריל 1943 הגיעה המשפחה לוורשה, שם שהתה עד סוף המלחמה. אב המשפחה עבר שני ניתוחים לשינוי אפו "היהודי", והחלים מהניתוח השני בעיירה סבושוביצה, אך שם התגלתה זהותו היהודית והוא שם קץ לחייו.

לאחר השחרור חזרו האם ושתי הבנות לקרקוב, שם הכירה אירנה את דב יוהנס, ממנהיגי תנועת עקיבא ואיש וועד ההצלה היהודי שברחוב דלוגה 38, ששרד בזהות שאולה ומי שהיה לימים בעלה. היה זה דב יוהנס אשר קיבל לידי, מיהודה פרידמן, את קופסת הפח ובה ניירות הטואלט עליהן כתבו יוסטינה דוידזון וחברותיה לתא הכלא את היומן, שהתפרסם עוד בקרקוב בשנת 1946 כ"יומנה של יוסטינה". אירנה פענחה את הכתוב והדפיסה את היומן, ורק אז נודע לה שהמשפחה בת שלוש הנפשות שלה שכרה דירה במישלניצה, הייתה משפחת דרנגר: שמעון, גוסטה היא יוסטינה ובנם ויטוש.

מערכת שעות של תלמידי קרקוב בשנה "ל' 1941

גיסא אנו רואים את רצונם לשמר את לימודי היהדות במרכז מערך הלימוד, כפי הנראה, במטרה לחזק את המורשת והזהות היהודית בשעת חירום של סכנת כיליון.

קובי נחשוני, Ynet

תוכנית לימודים לנערים בבי"ס קטנים	
חלק א'	חלק ב'
א/ ברכות וחולות: ביחד ב/ קריאת וכתובת: ביחד ג/ שיחות: 9 שעות ד/ זמרים: 1 שעה א/ חורח ורש"י: ב/ נביאים: ג/ ספרי אגרות חז"ל: ד/ עברית: 3 שעות Historia Żydów: od niewoli babiloń do uburzenia II świętym. Znaczenie święt, postów i obrzędów religijnych w związku z historią.	א/ ברכות ודינים: 1 שעה ב/ ספרי החורח ספר בראשית וספר 2 ג/ עברית: 5 שעות ד/ זמרים: 1 שעה Dzieje biblijne o niewoli egipskiej do śmierci Mojżesza. Okolicznościowe pogadanki o sobocie i o świętach. 1 godz.
חלק ג'	חלק ד'
א/ חורח ורש"י: ב/ נביאים: ג/ ספרי אגרות חז"ל: ד/ עברית: 3 שעות Historia Żydów: Od upadku Jerusałimy do wygnania Żydów z Hiszpanii. Zasady etyki na podstawie biblij i Talmudu.	א/ ברכות ודינים: 1 שעה ב/ חורח: ג/ עברית: 4 שעות ד/ זמרים: 1 שעה Dzieje biblijne o Jonaszego do śmierci Salomona. Poważanie o niektórych obrzędach religijnych.
חלק ה'	חלק ו'
א/ חורח ורש"י: ב/ נביאים: ג/ ספרי אגרות חז"ל: ד/ עברית: 3 שעות Historia Żydów: od niewoli babiloń do uburzenia II świętym. Znaczenie święt, postów i obrzędów religijnych w związku z historią.	א/ חורח: ב/ נביאים: ג/ עברית: ד/ זמרים: 1 שעה Dzieje państwa izraelskiego i judek. ze szczególnym uwzględnieniem proroków. Geografia fizyczna i hist. Palestyny.

צילום: מכון "שם עולם".

האם מי מכם יודע באיזה בית ספר בקרקוב מדובר?

מכון "שם עולם" הצליח לאתר תוכנית לימודים של בית ספר יהודי בקרקוב. לאנשי הקהילה כלל לא היה ברור האם השלטונות יאשרו את פתיחת השנה במוסד בשלב זה, וחוסר הוודאות בנוגע לגורלם של היהודים הלך וגבר – אבל גם זה לא מנע מהם להמשיך ולדאוג לחיזוק הזיקה של התלמידים לשורשיהם הדתיים והלאומיים.

כמעט מחצית משעות הלימודים באותם ימים בגטו קרקוב הוקדשו למקצועות אלה: בכיתה א' למדו ברכות, תפילה וסיפורים מהתורה (לצד זימרה), בכיתה ב' – ספר בראשית ושיחות על שבתות וחגים, בכיתה ג' הוסיפו דינים ונביאים, ובכיתה ד' גם את פירוש רש"י, מגילת רות וגיאוגרפיה פיזית והיסטוריה של ארץ ישראל.

ילדי כיתה ה', חילונים כדתיים, למדו את ספר ויקרא, משניות והיסטוריה של היהודים – מגלות בבל ועד חורבן בית שני, תלמידי ו' – את הספרים במדבר, דברים ומלכים, וסיפורי היסטוריה מנפילת ירושלים ועד לגירוש יהודי ספרד, ובכיתות ז' – גמרא, פרקי אבות, הלכות תפילין ודיני שבת.

לצד לימודי היהדות, מופיעים במערכת השעות מקצועות כלליים כדוגמת חשבון, גיאוגרפיה, טבע והשפה הפולנית. השלושה הנלמדים ביותר הם טבע, פולנית ויהדות.

מסמך נוסף שנחשף כעת ב"שם עולם" הוא מכתב שנשלח ב-29.01.41 על-ידי ראשי הקהילה היהודית בקרקוב, אל המועצה היהודית בלובלין, ובה הם מביעים חשש כי שנת הלימודים הקרובה לא תפתח. כן הם מיידעים כי בשל "רצונות בלתי אחידים" של הורים, המלצתם היא לפתוח שלושה מסלולים שונים בבתי הספר הכלליים (שאינם "תלמוד-תורה"), שההבדל ביניהם יהיה בהיקף שעות לימודי היהדות – בין 10 ל-18 שעות בשבוע.

ראש מכון "שם עולם", הרב אברהם קריגר, התייחס לגילויים החדשים: "המסמכים שבידינו חושפים מחד גיסא, את החששות הכבדים שהיו לקהילה היהודית בפולין שמא שנת הלימודים לא תיפתח, חרף הסכנה הקיומית שליוותה אותם באותה תקופה חשוכה. מאידך

א' מכיר? א' יודע?

נעמי לייסנר כותבת: אני מחפשת כל פיסת מידע או תמונה המתייחסת לבני משפחתי לנגרוק (צאצאי משה לנגרוק והלנה לבית שרייבר) שהתגוררו ברחוב קרקובסקה 46 בבית הידוע כ"דום אסתר".

בנוסף, לצורך עבודת מחקר אני מחפשת מידע על מנהגי הלידה בקרב יהודי פולין בכלל וקרקוב בפרט, מסוף המאה ה-19 ועד לשנות השלושים של המאה העשרים: האם היה נהוג ללדת בבית חולים או בבית? בבית של מי? של היולדת או אימה? ומי ליווה את הלידה ועוד.

אשמח לקבל מידע במייל או בטלפון או להפגש בנושא.

נעמי לייסנר
 054-4609916
jomi6666@gmail.com

אסף ורהפט, נכדם של יהודה לייב ואלה ורהפט Wahrhaft מבקש סיוע במידע על משפחתו ועסקיה בקרקוב.

על פי הידוע למשפחה, הסב יהודה לייב ואחיו מקס החזיקו יחד מפעל לסכר"ם מאמייל "Progress" בפלשוב. בזמן המלחמה מונה למפעל נאמן בשם אונקלבאך, ולמפעל היה אישור להעסיק יהודים. עוד ידוע שאוסקר שינדלר היה מעורב גם הוא בעסקים אלו, אך לא ידוע אם כנאמן או כשותף או בדרך אחרת.

כל מי שיכול לשפוך אור על מפעל "Progress" או על משפחת ורהפט מתבקש לכתוב למערכת או לאסף.

אסף ורהפט
 050-7957575
assaftlv@gmail.com

מרכז הארגונים של ניצולי השואה בישראל Center of Organizations of Holocaust Survivors in Israel

המסגר 55 ת.ד. 57403 תל אביב 6721707 טל' 03-6243343 פקס 03-5613884

Email: merkaz1113@gmail.com www.holocaust-s.com

